

Aukartust ja usaldust ärata

Kevadel koroonagi seljatanud Helgi Sallo on 80 künnisel õnnelik. Hiljuti juhtus ta lugema vanarahva ütlust, et kui jõuad ära näha oma lapselapselapse, saad kõik patud andeks. “Vaata see rõõmustab eriti, mina olen oma ära näinud ja võin nüüd puhta südamega edasi elada.”

Kui suve hakul telefonitsi intervjuuks aega kokku leppisime, vastas Sallo reipal häälel: “Ei, mina olen kuni reedeni täitsa vaba!” (See kõlas nagu ühe ta lemmikrolli Notsu lausung, kui too head ja paremat pakkuva Jänese juures Puhhiga külas on.) “Reedel sõidan tütrepere juurde külla!” kiitis Helgi. “Neil pisike tibu, mu tütre tütre tütar. Ööle, saab aastaseks.” See tundus olevat Helgi suve olulisim sündmus, mitte ta oma lähenev juubel. Midagi erakordset 10. augusti tähistamiseks Helgi ei plaani. “Eks näeb, mu noored viivad ilmselt kuhugi välja sööma. Jeekim, mis rõõmus sündmus see ikka on, kui igal aastal - pauhti! - lõpp aina läheneb,” rehmab diiva.

ELADES UUSI PEATÜKKE

Kolmteist suve tagasi sai kaante vahele Eesti Naise sarjas ilmunud elulooraamat “Helgib ja heliseb”. Seal jäi kõlama, et Reti Maria kui vanaematütar on talle väga südame ligi kasvanud. “Ehk liigagi lähedaseks saanud, seda valusam on temast lahti lasta, kui saabub aeg anda talle õhku-ruumi oma elu elada,” pelgas Helgi tollal.

“Ei, sellegagi läks meil hästi ladusalt,” rõõmustab ta nüüd. Nad on Retiga (29) ikka väga lähedased, ent teisiti. Tartu ülikoolis romaani keeli tudeerinud Reti on asunud raamatuid tõlkima. Koos akordionistist elukaaslasega rajasid nad kodu keset Viljandimaa metsi, väikese järve lähiste. “Kahju vaid, et nad nii kaugel elavad. Iga kord mitu pikka tundi rongis loksumist, aga nii ongi mul vähem kiusatust noorte ellu sekkuda,” märgib Helgi kavalalt. Nukrusega pilgus ütleb ta: “Mis mu elus pärast raamatut väga valusalt muutunud on: kümne aasta eest lahkus mu üks ja ainuke elukaaslane, mu tütre Liina isa Uno.” 43 aastat tema elus olnud mehe igavikku minek pani Helgi eriti teravalt tajuma: “Et nii ongi - oleme siin teatud aeg komanderingus ja siis läheme. Liigume jälle edasi kuhugi ehk...”

Eesti Naine

1,19,20,21,22,23,24,25

Rahvuskooper Estonia
Estonia teater
Vana Baskini Teater
Teater

Kiiresti kääneb Helgi jutu tagasi helgete üllatuste peale: “Imestan, kuis nüüd vanemas eas hakkas mulle rollipakkumisi tulema! See on armas, et nad mind Vana Baskini teatris meeles peavad. Lavastaja Eero Spridi pakutud rollid on olnud mulle hästi suupärased. Rõõm on nende kallal pusida ja tunda, et saan hakkama.” Hiljuti oli ta “Öökuninganna”, nüüd “Lumeroos”. Oma juubelitki näikse Helgi tähistavat Baskini-teatri suvekomöödia “Metsas ei kuule su karjumist keegi” tuuriga Eesti mõisa- ja lossiparkides. “Ei, mina ei taha mingit juubelit!” tõrjub Helgi. “Sain Estonia teatriga pika kauplemise peale ka nii kaubale, et võtan oma gemüüsekimbu vastu “Lõbusa lese” esietendudes (selle lavastuse näitejuhina - M. K.) ega pea ise laval midagi tegema. Mulle see väga sobib.”

KUI ERINEVAKS VÕIVAD SÜNNIPÄEVAD OSUTUDA!

Helgi elu erilisim sünnipäev saabus 31selt sünnitusmajas, süles paaripäevane pisitütar. Tohutus õnnetundes, ei-mäleta-kuimitmeses-palatis “tütrega kahekesi”. Ei seganud suuremat seegi, et meest ega vanemaid tollal juurde ei lubatud. Ebameeldivana on Helgil meeles hoopis mõne kolleegi hoiatused: “Saanud teada, et olen õnnistatud seisundis, tuli nii mõnigi ütleva: mõtle, mida sa teed, sead ohtu oma just hoo sisse saanud lavakarjääri! Armas jumal, et mul jagus oidu ja tugevust endale kindlaks jääda: selle lapse ma ilmale toon, ta on armastusest sündinud. Mõtelda, kui ma oleksin nõrgem olnud ja neid kuulda võtnud - kui vaene oleks mu elu nüüd! Siis ei oleks mul Liinat, ei oleks Retit, Johannest, Öölet... Eiei! Mu süda on väga rahul, et elu läheb edasi. Issand, kui ilus elu siiski on!”

Teisalt, koledamat aega kui see, kuhu Helgi oma emale Erikale sündis, on raske ette kujutada. August 1941. Punaarmee taganes lahingutega Tallinnast, Saksa väed tungisid tulega peale. Helgi ei tea, kas ema sünnitas ta haiglas, kodus või pommivarjendis. “Ema ei teinud sellest kunagi sõnagagi juttu. Ja kui ma midagi kahetsen, siis - et ma täisnimesest peast nii loll võisin olla! Alles ema elu lõpus tekkis minus huvi, et mis oli enne mind, kuidas ma siia ilma tulin...” Siis aga polnud haigevoodis emast enam tütrele vastajat.

Helgi teab, et ta isa Jaan Kütt oli tegelikult ta kasuisa. Ja et tema pärisisa Richard Sallo võeti sõtta paar nädalat enne tütre sündi. “Hea tenori häälega juuksur, sinna kuhugi Venemaa põhja ta

esimesel sõjatalvel nälja kätte suri.”

ARVAS, ET ON ELUS KÕIK PÕRGUD LÄBI TEINUD, AGA NÄE VANAJUMAL SAATIS VEEL ÜHE!

Koroona-aasta katsumustest rääkides - kuivõrd sulges see Helgi tema Mustamäe korteri seinte vahele? “Oma noortega ikka lävisin, aga teatriproovidel ja etendustel oli kriips peal. Mis sa siin kodus ikka niisama istud! Mind hoiab elus, kui ma saan laval mängida. Mängurõõm ja -vajadus on minus hästi suured.”

Koroonatõbi ei hüüdnud tulles. “Oi, nii ebameeldiv üllatus, et selle üles korjasin. Olgugi et taudi kartes distantsi hoidsin, maski kandsin. “Lumeroosi” proovides käies tegin igal hommikul kiirtesti. Ühtäkki 2. mail osutusin mina koroonapositiivseks!”

Vaktsineerimist oli ta edasi lükanud. “Kuni veel teatrid kinni polnud, olid mul järjest iga päev proovid-etendused Baskini-teatris. “Paarilt tuttavalt olin aga kuulnud, et nemad olid pärast vaktsineerimist paar päeva päris rivist väljas. Ma ei tahtnud riskida, et - issand hoidku - minu pärast etendus ära jääb!

Vaatasin, et 4. maist, kui teatrid kinni lähevad, olen puhta vaba, lähen vaktsineerin end siis, aga hiljaks jäin.”

Õnneks pikalt-rängalt koroona Helgit maha ei niitnud: “Ei palavikku, ei nohu ega köha, lihtsalt ma olin “koroonapositiivne”.” Kaju sunnituna püsis ta neti kaudu Estonia “Lõbusa lese” proovides ikka kohal. Ootas kärsitult augustis startivaid peaproove. “Õnneks Baskini-teatri “Metsas ei kuule” etendused läksid lahti juba juulist.”

AINA KORDAN SINU NIME...

Noore Helgi Sallo lavasädelusest, allikana puhtalt helisevast häälest saab aimu telefilmist “Teatriöö” (1971). Seal on talletatud assortii tema opereti- ja muusikalirole. Ühteaegu oli Helgi ülimenuka “Horoskoobi” populaarseim täht. Edetabelisaate üle aegade tuntuima palana elab rahva meeles-huulil ja Youtube'i valikus “Sulle kõik nüüd ütlen”.

Kellele mõtles tollal 28aastane Helgi Sallo tookord seal telestuudios Kalju Terasmaa kõrval, et see esitus nii pärisarmunult linti jäi?

“Olin-olin päriselt armunud,” naeratab Helgi. “Meie lugu Unoga (Estonia ooperikooris laulnud bariton Uno Heinapuu - M. K.) algas 1968ndal, just “Horoskoobi” eel. Oli väga ilus õrn aeg. Pole imestada, et selles hääles on mu oma esimest haprust ja õnneaimdust sees.”

Seejärel võitis Helgi kahel aastal järjest ka filharmoonia estraadilaulude võistluse: Eesti estraadiklassikaks tõusnud Tambergi lauluga “Kordan sinu nime” ja Ojakäärü “Olematu lauluga”. Helgi lauludest helisevad eriliselt tundesisukalt paljudel meeles just need kaks;

“kui muud mul ei ole, siis aina kordan sinu nime” ja “tuuli vaid tunned, sest mind ju ei ole”. Ehk seda enam, et needki paistavad väga peegeldavat Helgi oma hinge pealt tema Suurt Armastuse Lugu.

(Uno oli abielus ja jäi ka pärast tütar Liina sündimist pooleldi oma teise pere juurde, kus tal kasvas kaks poega. - M. K.) “Ma ei võtnud neid laulusõnu vist nii traagiliselt,” vastab Helgi. “Meie olime nii õnnelikud.”

Nüüdses mitmekesisusrikastab-ajas tunnustatakse seda hellitlevalt üheks kärgpere vormiks. Tollal oli see tabu, millest avalikult ei räägitud-kirjutatud. “Ju see oli meie kolme valik elada nii, olime sellega rahul,” on Helgi selgeks mõelnud. “Jah, kõigi kolme valik, sest kui Uno abikaasa poleks olnud sellega nõus, oleks ta ju midagi ette võtnud. Ei võtnud. Nii polnud see rohkem mitte kellegi teise kui meie asi.”

KEEGI SIIN ELUS EI OLE AINULT SINU PÄRALT

Mida varem selle selgeks saame, seda õnnelikumalt vist elame... Helgi imestab, kuidas tal Uno kõrval algusest peale seda tarkust oli. “Näe, ei löönud välja minus seda lõvilikku: ta peab olema ainult minu oma! See ühes suunas vaatamine oli meie vahel ilus. Tema oli tark, tohutu lugemusega - kui delikaatselt, armsal moel suunas ta mind, andes mulle tagantjärele kas just kooliharidust, aga eluharidust küll. Tema soe suhtumine... Ma ju teadsin algusest peale, et tal on perekond, ja kuidas mul ei tulnud üldse mõtetki, et ta peaks selle maha jätma ja asuma ainult minuga elama. See võis olla ka mu alateadlik hirm,” oletab Helgi. “Iseka lavanaaisena poleks minust vist saanudki õiget pereinimest. Päevast päeva koos elades oleksime ehk kaotanud selle ilusa pühapäevatunde, mis me vahele lõpuni jäi.”

Seljataga siunati Sallot perekonnarikkujaks: “Näkku ei öelnud keegi. Mõne anonüümkirja sain süüdistusega: mõelge, kuidas te eeskuju annate noortele, ise olete niisugune.” Oma emast oli Helgil kahju. “Eriti siis, kui jäin juba lapseootele. Põdesin: issand, kuidas mu ema selle üle elab. Tema oli eestiaegse kooli ja tollaste arusaamadega. Õnneks seegi laabus päris kenasti. Naine mõistab hästi teist naist.”

Liina sündides lahkus Uno Estonia teatrikoorist tööle Tallinnfilmi toimetajaks-stsenaristik. Ehk säästmaks solistist naist Estonia kollektiivis? “Me ei rääkinud sellest, aga usun, et loov kirjutamistöö pakkus talle rohkem huvi ja palkki oli hulga parem kui Estonia koorilauljal.”

Uno abikaasaga on Helgi kohtunud üksnes korra. “Üsna me loo alguses, kui Uno oli minu juures, helises uksekell. Naine seisis lävepakul, ütles vaid, et tahtis mu oma silmaga ära näha, ei enam. Ei skandaali, ei sõnagi ebaviisakat.”

Uno matustele Helgi ei läinud. Ei tahtnud tekitada seal Uno mälestuselt kõrvale tõmbavat furoori: näe, see ka, häbemata inimene, julges tulla! See oli päev Uno lähedastele tema peale heade mälestustega mõelda. “Liina käis, tema on oma isa liha ja veri.”

Ka hiljem pole Helgi Nissi kalmistul käinud. “Uno elab edasi minu südames. Iga hommikukohvigi juues räägin mõttes mõne sõna ka temaga.”

ON'S SEAL VAHET - ALMA VÕI HELGI!?

Ligi 30 (!) aastat on rahvas laupäeviti telekate ees elanud Helgi Sallole kaasa teda Almaga samastades. “Õnne 13” matroonist on saanud eestlastele sama vägev koondkuju kui Vargamäe Andres või Pearu. “See on tunnustus, kui oled nii eluliselt mõjunud, et inimene ei eristagi enam näitlejat ja tema rolli,” sõnab Helgi. Alma on otsekohese ütlemisega. Käre, aga aus. Helgi Sallosse suhtuvad tema kolleegid ja ajakirjanikudki erilise lugupidamisega, tänapäeval harva tekkiva aukartusega.

Kumb on teravam, tugevama karakteri ja egoga naine - Alma või Helgi?

“Jeekim, vaat nüüd panid paugu, pole osanud selle peale nii mõeldagi!” plaksab Helgi talle nii iseloomuliku sädemekese silmanurka ilmudes. “Ilmselt olen jätnud paljudele käreda otseütleja mulje, aga ma pole kindel, kas see mu pärismina on.” Almat kaitsma käänates lisab Helgi ägedalt: “Ja pole sel Almal viga midagi, mina olen tema karakteriga väga rahul! Inimesed on öelnud, et muudkui riidles Johannesega. Aga kui sul mees iga päev haiseb alkoholi järele, ega see pole meeldiv asi!”

Ehk on kuvand teravast Helgist pigem kaitsekiht, sest parim kaitse ujeduse varjamiseks on rünnak... Helgi tunnistab, et on teatris noortelt kolleegidelt otse küsinud: “Jumal, te ju lausa kardate mind, kas ma tõesti olen nii kohutav fuuria?” Ja saanud arglikke vastuseid: ei, see on aukartusest. Need, kel õnnestunud

Helgi usaldus võita ja temaga sobida, kiidavad, et ta on Alma kuvandist õrnem, leebem, rõõmsameelsem. “Elu ju muudab meid, nooruses olin äkilisem ja kuraasikam. Muidugi oli see ka kaitsekiht, et keegi mulle haiget teha ei saaks. Vanemast peast olen õppinud rahulikumalt võtma ja sõnu kaaluma, mitte nii otse ja prauhti. Vaat selles oli Eri Klas mulle eeskujuks: tema oskas valusamaidki asju välja öelda ilma haiget tegemata! Samas kui mõni teine sind naeratadeski teravalt hammustab.”

PESUVEEGA VÄLJA PILLUTATUD LAPSUKESEST

Aasta eest lahvatas Helgile halvaks üllatuseks ta koduteatris #MeToo skandaal teatrijuht Aivar Mäega. Põlisestoonlane Arne Mikk väljendas kahetsevalt kartust, et majast puhastatakse välja joie de vivre, mis ajast aega endastmõistetavalt teatrite tööelu esprii juurde kuulunud. Elurõõm ja väike flirtki.

“Kui vastassugupoolest kolleeg komplimendi teeb või vaatab sooja pilguga, siis minule on see alati meeldinud!” lausub Helgi. “See sõltub ju naisest - kuidas ta reageerib või laseb sel edasi areneda.”

Veel noort ja rohelist Helgit ehmatas tema kolmandal aastal Estonia teatris lavastaja Udo Väljaots. Muusikali “Suudle mind, Kate!” proovis teatas tollal 50aastane härrasmees subretiroolliga kimpus Helgile: “Kuradi hea näitleja oled, aga ei üldse seksapiili!” Tagantjärele muigab Helgi, et polnud seda sõna varem kuulnudki. “Sõna “seks” ma tean, aga mis asi see seksapiil veel on?” käis ta vaikselt sõbrannadelt uurimas.

Viis kuud pärast tütre sündi naasis nobe Sallo lavale: “Jätkasin Liina rinnaga toitmist ja toppisin dekolteesse hästi palju polstrit, et kostüümile plekke peale ei imbuks.” Dirigent Vallo Järvi olla naerdes tõganud: “Cecilia on meil laval nii-ii isuärata...!”

Tänapäeval käiks see räigelt seksistliku nalja paragrahvi alla, aga siis ei tulnud Helgi selle pealegi, et võiks minestusse langeda ja Järvi seltsimehelikusse kohtusse kaevata.

Pole head ilma halvata: seksismist puhtas teatris ei saa uued Helgid uute Unodega kohtuda! Armastusest sündinud lapsi nagu Liina ei tuleks enam. “Võib-olla tõesti,” naerab Helgi. “See asi on absurdini viinud, teatrikoridorides peljatakse vaat et üksteisele lähenedagi. Õnneks enamik teatriinimesi on mõistusega olendid. Kui ei oleks mehi ja kui ei oleks naisi ja seda väikest kuramaaži - siis oleks elu väga hall ja vaene!”

Uued kombes toovad kaasa uued võllanaljad. Skandaal Mäe

ümber püsis üle-eestilise esiuudisena õhus, kui Helgi jäi pärast proovi ühe meeskolleegiga vestlema. “Rolli analüüsidest vajus ta pilk mõtlikult minu silmnäolt lõua alla. Ma siis kärgatasin talle: “Kuhu sa vaatad praegu?!” “Mismoodi,” kohkus mees. “Kuhu sa praegu vaatasid! Mu rindade peale. Vaat nii - homme Õhtulehest loed, mismoodi sa vahtisid Sallo rindasid hindava pilguga!”” Mees kohkus tõsiselt, enne kui sai aru, et see on Helgi nali.

Aivar Mäe kohta tõdeb Helgi vastupidist: “Minul võttis aega harjuda, et meil on direktor, kes ei käitu nii, et tema juhivad Estoniat seal kuskil kõrgel ja meie kõik oleme alamad. Tema avatud olek ja sõbralikkus, koridoriski vastu tulles “Kuidas läheb?” kätt õlale pannes - vaat mulle see sobis!”

UIDAS TEATRIINTRIIGIDES ELLU JÄÄDA

Saanud 55, tõmbas Helgi “Hallo, Dollyga” oma peaosadele Estonia teatris joone alla. Uhkelt! Teadmata, kust ta 1990ndate kauboikapitalistlikus Eestis veel tööd ja palka saab. Peagi paluti Helgi rahvuskooperisse tagasi - juba veerand sajandit on ta asendamatu väärt näitejuhina! Helgi räägib tulise vaimustusega: “Tore, kui suudan julgustada noori lauljaid muusikateatri laval ka näitlejana omi mõtteid-tundeid julgelt välja pakkuma.”

Staažikamadki estoonlased pöörduvad Helgi poole hüva nõu saamiseks, ka väljaspool proovide aega: “Vaata selle üle olen väga õnnelik, kui olen neis usaldust äratanud!”

Kuidas sisendada head aukartust, et peale tulevaid noori endaga arvestama panna? Pelgalt eluaastad ju seda ei taga, et eelmise põlve meistritest üle ei sõidetaks või neist nagu tühjast kohast mööda ei vaadataks? “Oh, meil enamikul on algul see: nüüd tulen mina ja näitan, kuidas peab teatrit tegema,” mäletab Helgi oma noorusaega, panemata uuele põlvkonnale midagi pahaks.

Aukartuse äratamise peale pole ta mõelnud, küll aga õige kraadiga distantsi hoidmisele. Küllaga on ära tasunud noorena Georg Otsalt saadud õpetus: “Ole teatris nii palju aega, kui on vaja, aga nii vähe kui võimalik!” Helgi keskendub teatris tööle: “Nii kui asi kisub intriigi- või klatšimaiguliseks, võtan distantsi ja hoian, et ei lähe kaasa.” Muidu võiks eri teatripaatkondade intriigide vahel ise mutta lennata.

MIS HOIAB ALLES UUDISHIMU ELU VASTU?

Helgi jaoks on vastus ta lähedastes. “Jeekim, kui kõvasti Reti mul käest kinni hoidis, kui ma ta esimesse klassi viisin! (Liina oli siis lavaka kursusega välismaal - M. K.) Kuidas ta pisike käsi mu

peos värises. Uskumatu, nüüd on see tüdrukutirts omakorda ema!” Helgi näoilme ja hääli löövad nurru kui spungi leidnud Pipil. “Ja mida kõike see väikene laps peab päev-päevalt oma käega katsuma, oma peakeses avastama. Nii tohutult põnev on see eluvärk!

Või alles see oli, kui Liina tuli ja teatas mulle, et saab oma teise lapse. Nüüd vaatan Johannest - missugune mehemürakas juba, nii tõsiselt haaratud oma jalgpallimängust! Alles see oli, kui tegin kõik automargid endale selgeks, et talle muljet avaldada.”

Teenideski väikemehelt üllatunud pilgu “oi, Mamma teab autode nimesid”. Oletan, et selles kuumas suves tuli vanaemal päevad-ööd valvata jalgpallilahinguid, et Johannese jaoks tasemel olla. “Seekord vaatasin vaid mõnd varaõhtul peetud mängu,” tunnistab vanaema naerdes pattu.

Helgi vaatab oma järeltulijaid ja mõtleb oma esivanemaile.

“Paganama ilus õnnetunne tuleb peale, vaat et süda tahab lõhki minna, kuuludes sellesse elu järjepidevusse, mis oli enne mind ja mis tuleb pärast mind. Muidugi tahaksin võimalikult kaua näha kõike, mis tuleb veel.”

"Tahaksin võimalikult kaua näha kõike, MIS TULEB VEEL."

"Ühtäkki osutusin mina
KOROONAPOSITIIVSEKS!"

"Jumal, te ju lausa kardate mind, kas ma tõesti olen NII
KOHUTAV FUURIA?"

"Ole teatris nii palju aega, KUI ON VAJA, aga nii vähe kui
võimalik!"

“Mind hoiab elus, kui ma saan laval mängida,” tunnistab Helgi.

“Mängurõõm ja -vajadus on minus hästi suured.” “Iseka lavanaise poleks minust vist saanudki õiget pereinimest,” mõtiskleb Helgi. Juubeli pidamisest ei taha diiva kuuldagi: talle on olulisem tütretütretüte esimene sünnipäev!

TEKST MEELIS KAPSTAS / FOTOD TRIIN MAASIK TÄNAME
ANIJA MÕISA